

Professori Vesa Kanninen
Helsingin yliopisto
6.11.2013

Yrittäjyyden merkitys kansantaloudessa

0. Johdanto: merkittävimmät tämän ajan trendit yritystoiminnassa

(i) Steve Jobs ja Applen nousu

- Autotallista maailman arvokkaimmaksi yritykseksi
- Steve Jobs: digitaalisen vallankumouksen nero: loi tai kehitti 6 toimialaa (Nokia kehitti yhden)
- Jobsin idea: ei kysynyt, mitä ihmiset tarvitsevat, vaan loi ihmisille tarpeet ja tuotteet niihin vastaamaan

Walter Isaacson: *Steve Jobs* (elämäkerta)
Joshua Michael Stem (ohj.), *Steve Jobs* (elokuva)

(ii) Nokia-ihmeen nousu ja tappio: kun *shumpeterilainen luova tuho* iskee

- iPhone, Samsung

(iii) Pelimaailma

- Angry Birds: ”52. kerta toden sanoo”
- Supercell
 - 3 vuotta vanha yritys, vain kaksi tuotetta (viikinkipeli, maatilapeli), 130 työntekijää
 - Oma rahoitus: 250 000 €, Tekesin yritystuki 400 000 €
 - Pelit ilmaisia, pelimenestystä voi parantaa maksamalla pieniä summia: KOUKUTUS
 - Poikkeuksellista: positiivinen kassavirta
 - Yritysosto: japanilainen jätti Softbank ja peliyhtiö GungHo maksoivat 51 %:n osuudesta Supercellissä 1.1 mrd € (eli sen arvo on yli 2 mrd €; arvo on tulevien voittojen diskontattu arvo!)
 - Supercell arvokkaampi kuin perinteiset Suomen suuryhtiöt
 - Supercellin yrityskulttuuri (vastavuoisuus): Supercell maksaa tänä vuonna veroja 260 mrl. € - ja vieläpä Suomeen; Tekesin lainat maksettu takaisin; omistajat alkavat business enkeleiksi, sijoittamaan suomalaisiin start-up yrityksiin

Arvio

- Mitä pelifirmojen menestys kertoo meistä ihmisistä?

- Mikä peleissä viehättää?
- Oikea vastaus löytyy ihmisen evoluutiobiologiasta, mutta mikä on tuo vastaus?
- Ihminen aina elänyt jännityksen maailmassa – eloon jääminen ykköstarve
- Miksi ihminen haluaa palata keinotekoisen jännityksen maailmaan?
- Edustavatko sotapelit turvallista paluuta menneisiin uhkakuviin?
- Mitä eloonjäämisviettiä palvelee koukutukselle altistuminen?

Suomen taloudellinen todellisuus: hyvä, ei hyvä?

- Kaksi vientialaa menetetty
- Vaihtotase kääntynyt pysyvästi negatiiviseksi
- Kestävyyssvaje (4.5 %/BKT), ” Paljonko julkisen talouden rahoitusasemaa tulisi parantaa välittömästi, jotta julkisen talouden velkaa ei tarvitsisi lisätä”; kattamattomat eläkevastuut (350 mrd €)
- Epärealistiset ja kattamattomat hoivalupaukset (700 mrd €)

Suomi tarvitsee

- Uusia vientituotteita ja työpaikkoja – viihdepelit eivät riitä
- Työpaikkoja ei luo julkinen sektori
- Työpaikat ja tuotteet syntyvät yrityksissä
- Tuotteet: Suomi tarvitsee siis yrityksiä
- Suomi tarvitsee siis enemmän työnantajia
- Julkisen sektorin BKT-osuus noussut 57 %:iin Suomessa – kannattaako lopettaa puheet uusliberalismista?

Yrittäjyyden tutkimus:

- Taloustieteen oppikirjat sivuuttavat.
- Yrityksiä ei synny, jos ideoita ei ole, jos kannusteita ei ole, jos riskinottoa ei ole, jos rahoitusta ei ole tarjolla
- Tutkimustehtävä: ymmärtää ja selittää, mitä yrittäjyys on, minkälaisia kannusteita siihen liittyy ja minkälaisia kannusteita (innovaatiot, riskinotto ym.) tarvitaan – analyyttinen positiivinen tutkimustehtävä.

Oliko päätös yritysverokannan alentamisesta 24.5 %:sta 20 %:iin hyvä päätös?

- Yritysvero vaikuttaa investointeja ja palkanmaksukykyä alentavasti: VERON KOHTAANTO
- Saksalainen tutkimus: 1 euron nousu yritysten veroissa alentaa yrityksen palkkapottia 77 centtiä; neuvotteluvaikutus dominoi, vaikutus investointien kautta on empiirisesti pieni (Fuest, C., Peichl, A., and Sieglöcher, S., “Do Higher Corporate Taxes Reduce Wages? Micro Evidence from Germany”, IZA DP No. 7390, May 2013.)

Yrityksiä on monenlaisia

- Yritystoimintaa Bangkokin kehittyvillä markkinoilla

- Nokian pääkonttori (vielä toistaiseksi) Espoossa

1. Kaksivaiheinen yrittäjyys- ja innovaatioprosessi

Yrittäjät innovaattoreina: USA:n data

Taulukko 2.1: Yhdysvaltain pienyritysten keskeiset innovaatiot 1900-luvulla

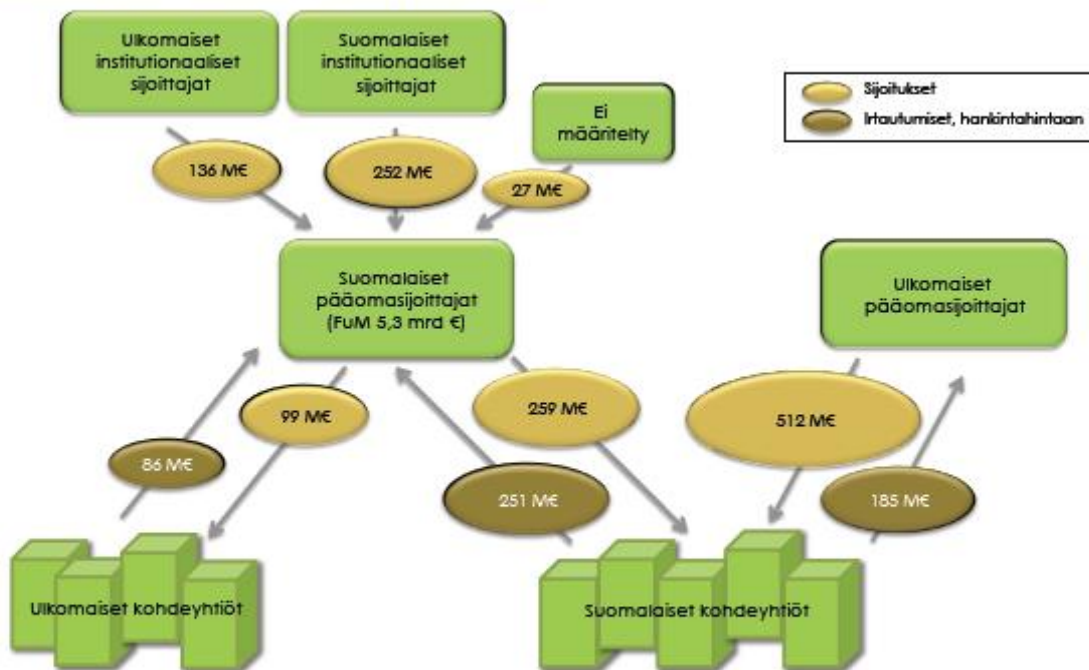
Alipaineputki	Link Trainer-laite
Bakelliitti	Lukulaite
Biomagneettinen kuvaus	Lämpöanturi
Biosynteettinen insuliini	Mikroprosessori
Defibrillaattori	Munuaiskivilaser
DNA tunnistus	Muuttuva päätemuuntaja
Ehkäisytabletti	Nivelöity kauhakuormaajan runko
Elektroninen taulukkolaskenta	Ohjelmitava tietokone
Elementtitalo	Optinen skanneri
Etukuormain	Parranajokone
FM Radio	Pehmeä piilolinssi
Freewing lentokone	Perämoottori
Geodeettinen kupoli	Pikakuriiripalvelu
Helikopteri	Pikapakaste
Henkilökohtainen tietokone	Polaroid Kamera
Hydraulinen jarru	Puristusherkkä teippi
Hyrräkompassi	Puuvillapuimuri
Ihmisrobotti	Stereoskooppinen karttaskanneri
Ilmastointilaite	Strobovalo
Integroitu piiri	Supertietokone
Iso tietokone	Suurtarkkuusdigitaaliröntgen
Jatkuva valu	Suurtarkkuusdigitaaliröntgenmikroskooppi
Jännebetoni	Suurtarkkuusmagneettikuvauslaite
Kaksinkertaisen langan valmistus	Sydämentahdistin
Kannettava tietokone	Sydänläppä
Kasettinauhuri	Tekoiho
Kasvuhormoni	Tietokoneohjattu verenpaineensäädin
Katalyyttinen öljyn krakkaus	Röntgenkaukoputki
Kiinteä rakettipolttoaine	Venymäanturi
Kokoonpanolinjasto	Verisuonten korjauslaser
Kuusiakselinen nivelvarsirobotti	Vetoketju
Kuvanladonta	Xerografia
Lentokone	Ydinmagneettinen resonanssiskanneri
Lentomatkustajapalvelu	Öljynporauspora

Lähde: *The State of Small Business: A Report of the President, 1994*, prepared by the U.S. Small Business Administration, Office of Advocacy, 1995 s. 114.

Innovaatioiden lainalaisuudet

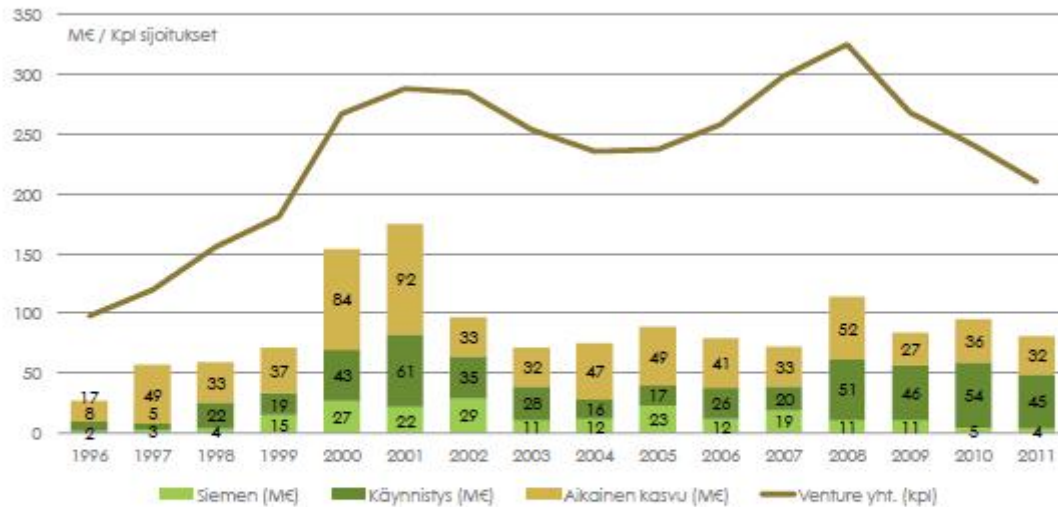
- Innovaattoreina toimivat usein yksittäiset ihmiset tai pienyritykset: riskinotto
- Innovaatioiden jatkojalostajina toimivat suuret yhtiöt, jotka ovat lupaavat tuotteet pois pienemmiltä, ja jatkojalostavat ja kaupallistavat ne (niiden oma R&D-toiminta välttää riskejä)
=> huutokauppatilanne => kannuste innovaattoreille
- Innovaatioiden rahoittajina: bisnes enkelit ja riskirahoittajat (venture capital) !

Yhteenveto – Venture & buyout 2011

Lähde: PEREP_Analytics, FVCA

Suomalaisten pääomasijoitusyhtiöiden tekemät venture-sijoitukset 1996 – 2011

Lähde: PEREP_Analytics, FVCA

Pääomasijoittaminen Suomessa 2011 | Suomen pääomasijoitusyhdistys ry | Helmikuu 2012

FVCA

2. Etiikka ja talous-kurssin aiheita

Yleisökysymys: ”Emmekö voisi jo lopettaa voiton tavoittelun ja keskittyä hyvinvoinnin jakamiseen?”

- Mikä siis on kakun tuottamisen ja kakun jakamisen suhde?
- Kumpi edeltää toista?

Piispojen julkilausuma: ”Voitontavoittelu pahasta”

- Ovatko yrityksiä arvostelevat itse eettisesti parempia ihmisiä kuin yrityksiä johtava liikkeenjohto?
- *Miten on mahdollista, että länsimaat ovat saavuttaneet nykyisen elintasonsa ja että useissa Aasian maissa ja Latinalaisessa Amerikassa vastaava kehitys on ollut käynnissä?*
- Rahoituskriisi ja tuleva taantuma: onko kapitalismi tullut tiensä päähän?

Elintason nousu:

- Sadassa vuodessa (1900-2001) henkeä kohden lasketut reaalitytulot ovat länsimaissa 10-kertaistuneet?
- Kysymys: *Mikä tämän saanut aikaan?* Vastaus: Kapitalismi ja markkinatalous

- 40 vuoden aikana maailman prosentuaalinen köyhyys on puolittunut
- Kysymys: *Mikä tämän on saanut aikaan?* Vastaus: Globalisaatio.
- Kysymys: *"Kuka maksaa professorien palkan?"* Vastaus: Viime kädessä yritykset.
- Voittojen moraali?
- Kapitalismin marxilainen kritiikki: valtio-opin kanadalainen luennoitsijavieras. Vuorosanat:
VK: Hi. Nice to meet you. I am an economist. She: Hi, I am a Marxist.

Hän tuli Suomeen kapitalistisen lentoyhtiön lentokoneella, hän oli ostanut vaatetuksensa kapitalistisen yhtiön myymälästä, hänen meikkinsä oli kapitalistisen yhtiön tuote ja hänen tekstinkäsittelylaitteensa oli iPad, kapitalistisen yhtiön uunituoretta teknologiaa.

Adam Smith ja näkymätön käsi: *itsekkäiden ihmisten pyrkimys parantaa elintasoaan koituu koko yhteisön hyväksi.*

- Oliko Adam Smith oikeassa vai väärässä?
- Kapitalismin paradoksi

Mainos: Tervetuloa kevään kurssilleni ”Etiikka ja talous”

- tutkitaan ihmistä
- ihmisen opportunismia mutta myös ihmisen kykyä sitoutua sosiaalisiin normeihin
- materiaalia löytyy seuraavasta kirjasta:

Kakun (BKT) tuottamisen ja kakun jakamisen ristiriitainen suhde?

- Kakku on ensin tuotettava ennen kuin se voidaan jakaa
- Tehokkuuden ja hyväksyttävän tulonjaon yhteensovittamisen vaikeus: ihmisen sisäinen viesti: kaikki ei mene aina oikein => tulonjaon epätasaisuus

Ihmisen sisään rakennettu oikeudenmukaisuuden ja reiluuden moraalitunteet.

- Kapitalismi = turvatut omistusoikeudet, sopimusvapaus, rajoitettu vastuu
- Kapitalismi luonut vaurautta enemmän kuin mikään muu talousjärjestelmä ihmisen historiassa
- Tuloa ei synny ilman voiton tavoittelua (kannustimia)

Suomessa Pk-yritykset tuottavat noin 40 prosenttia kansantalouden koko arvonlisästä ja kaikki yritykset 80 prosenttia. Julkinen sektori verottaa siitä noin 45 % ja ottaa päälle lainaa, jolloin julkisen sektorin BKT-osuus on noussut 57 %:iin.

- Miksi voitosta ei voida sopia?
- palkoista sovitaan etukäteen, voitot määräytyvät viimeisenä
- Pappien kysymys: Miten rajata voitot kohtuullisiksi?
- vastaus: vahvistamalla markkinoille tuloa ja lisäämällä kilpailua
- mikään yritys ei ole ikuinen – ei ole toistaiseksi ollut

Ariel Rubinstein: “A Skeptic’s Comment on the Study of Economics,” – taloustieteen opiskelijat muita itsekkäämpiä (olivat tosin liiketaloustieteilijöitä). Johtuuko opetuksesta vai valikoitumisesta?

Silti:

Yrittäjyyden puolesta puhuminen ei ole ideologinen valinta vaan perustuu kansantalouden keskeisen kivijalan – yrittäjyyden - merkityksen ymmärtämiselle

3. Välttämättömät ehdot elintason nousulle

- Järjestäytynyt yhteiskunta (julkishyödykkeet): julkisen talouden ja markkinatalouden vuorovaikutus
- Määritellyt omistusoikeudet.¹
- Osakeyhtiömuoto – taloushistorian tärkein innovaatio
- Innovaatiokannustimet
- Markkinat (mahdollisuus hyödyntää innovaatioita), joiden kehittymistä vauhdittivat rautatiet ja tiestön kehittyminen.
- Toimiva rahoitusjärjestelmä:

4. Suomen taloushistoriaa

- Suomen taloushistoriassa ulkomainen pääoma (Ruotsi, Skotlanti, Venäjä) ollut merkittävä
- Suomi suuryritysvaltainen – metsäteollisuus taannoin, sitten elektroniikka, tänään palveluiden osuus kasvussa – mutta voivatko palvelut elättää Suomen?
- Suljetun talouden aika: ”laiskan pääoman kausi” ja kollektiiviset riskivakuutusjärjestelmät (riskien sosialisointi): devalvaatio- ja inflaatio- ja veropolitiikka, korkosäännöstely, talletuskorkojen verovapaus, keskikorkosäännöstely ja luottojen ristisubventio, vientituet, idänkaupan rooli

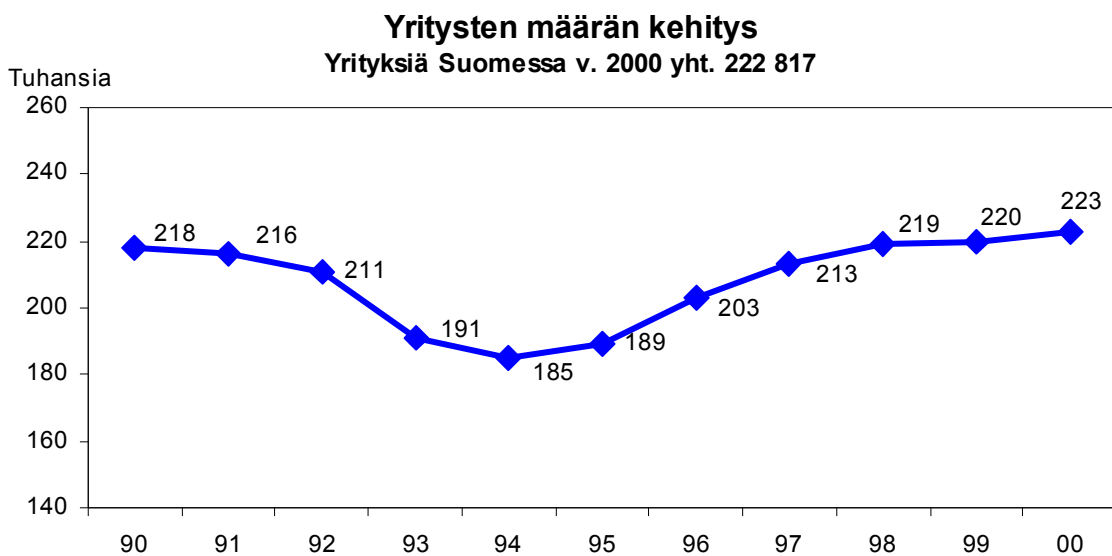
¹ Kuninkaan vallan rajoittaminen ruusujen sodan seurauksena ja maan omistusoikeuksien järkevä määräytyminen oli merkittävä vaihe Englannin taloushistoriassa 1500- ja 1600-luvuilla. Zimbabwen johtaja Mugabe ajaa maataan kaaokseen siirtämällä omistusoikeudet kavereilleen niiltä, jotka kykenisivät maata viljelemään. Kiina on toiminut viisaammin salliessaan faktisesti yksityisen omistusoikeuden niille, jotka tuloksen aikaansaavat. Samaa ei voi sanoa Venäjistä Putinin aikana. Talouden valta on keskittynyt Kremlin lähipiiriin. Seuraukset eivät voi olla myönteiset pitkällä tähtäimellä.

- Yksityisen yrittäjyyden merkityksen aliarviointi
- Suomen integroituminen länsimarkkinoihin: Suomi hyötynyt globalisaatiosta
- Laman 1990-93 aikana yrittäjyyden merkitystä alettiin ymmärtää
- Toisen globalisaation aika ja Kiina-ilmio: uhka yritysten ja työpaikkojen katoamisesta, työpaikkojen virittäminen tehokkaaksi
 - työntekijöiden epävarmuus, irtisanomiset, katoavat toimialat
 - ekonomistin viesti: tarvitaan riskivakuutusjärjestelmiä moralisoinnin sijaan
 - ay-liikkeen vallan väheneminen avoimella sektorilla
 - ennuste: lakko-alttiuden väheneminen, työnantajan (omistajien) vallan vahvistuminen

5. Data kertoo: Jos yritykset voivat huonosti, koko kansa(ntalous) voi huonosti

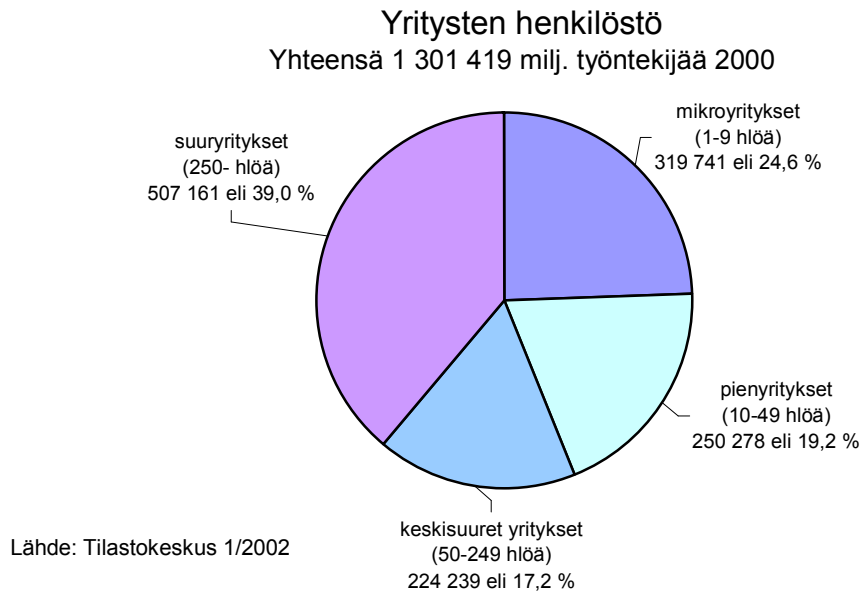
Paljastava esimerkki: Suomen lama 1991-1993

- Konkurssiaalto
- BKT:ssa 12 %:n pudotus 1991-93
- Kaatuneiden yritysten elinikäinen velkavankeus (jatkuu yhä)

Lähde: Tilastokeskus 1/2002

Taulukko. Pk-yritysten merkitys työllistäjänä Suomessa

Pakkoyrittäjyyskeskustelu, HS 12.12.2011

- Yksinyrittäjät, mikroyritykset
- Syntyvätkö työpaikat yrityksiin ja mikä on oleva itsensä työllistäjien määrä, ei voi määräytyä lainsäädännön (vaan kansantalouden mekanismien) kautta

6. Yritysten syntyminen ja elinkaari: yritysideasta yritykseksi

- (1) Start-up vaihe
- (2) Kasvuvaihe
- (3) Kypsä yritys
- (4) Kilpailu ja luova tuho, rakennemuutokset (Ricardon suhteellisen edeun periaate säätelee globalisaatiomekanismia)

Muistettava:

- 1) Jokainen yrittäjä on pätkätyöläinen
- 2) Jokaisen suurenkin yrityksen elinkaari on äärellinen.

3) Jos ei yritä, ei voi epäonnistuaakaan.

- Koulutuksen merkitys yrittäjyydessä: koulutus auttaa tunnistamaan kyvyt.
- Yrittäjyys”geenit” (meemit): spinoffeina syntyvät uudet yritykset ”perivät” yritysosaamisen emoyritykseltä
- Yrittäjyyden periytyminen suvussa
- Tutkimus (Francisco Perez-Gonzales, ”Inherited Control and Firm Performance” (American Economic Review, 2006): menestyneen yrittäjän perilliset monasti tuhoavat edellisen sukupolven saavutukset
- Selitys? ”Regression Toward the Mean”, vrt. F. Galton, ”Regression Towards Mediocrity in Hereditary Stature, 15, 1886. Myös. Kannianen, V., and Poutvaara, P., ”Imperfect Transmission of Tacit Knowledge and Other Barriers to Entrepreneurship”, Comparative Labor Law & Policy Journal, 28, N:o 4, Summer 2007, 675-694.
- Sukupolven vaihdokset perheen sisällä
 - 1) Kansantaloudellinen hyöty: hiljaisen tiedon välittyminen tehokasta
 - 2) Kustannus: ulkopuolelta tuleva jatkaja saattaa olla (toisinaan) pätevämpi

7. Miten yrittäjyys määräytyy: teoria ihmisen uran valinnasta

Alan tutkimus laajaa parikymmentä vuotta:

Kannianen, V.: *Yrittäjyyden taloustiede: katsaus ja arviointeja*, Kansantaloudellinen aikakauskirja 2006: 3. (Sisältää 100 lähdeviittausta).

Onko yrityksillä töllistämisvelvoitetta?

Kysymys: Miksi ne, jotka esittävät yrittäjille työllistämisvelvoitetta, riskien ottamista, pysyvien työsuhteiden luomista, investointivelvoitetta, hyvää palkanmaksukykyä ja rikastumiskieltoa eivät itse perusta yritystoimintaa?

8. Yrittäjyyden kaksi riskiä

- Tuloriski (sosiaaliturvan aukot)
- Omaisuusriski (yrittäjän business riskiä ei voi sosialisoida valtiolle)

- Yrittäjyysriskit suurimmillaan markkinoille tultaessa: riskien jakajia on rajoitetusti.
- Ns. punapääoma tuhoutui Suomessa laman aikana 1990-93
- Dokumentoitu: Esko Seppänen: *Punapääoman romahdus*, WSOY, 1995
- Markkinoille tulo = testi idean toimivuudesta (ainoa testi)

Tutkimustieto (Saksan, Britannian, Portugalin aiheisto): Viidessä vuodessa puolet uusista yrityksistä on kaatunut/poistunut

- Vakiintuneella yrityksellä riskit ovat paremmin hallinnassa (markkinoiden tuntemus). Riskinjakajia löytyy esim. rahoittajista.
- Riskitietoisuus: Suomessa laman johdosta nousi, internet-buumin aikana laski
- Konkurssilainsäädännön kansainväliset erot ja puhtaalta pöydältä aloittaminen, yrityssaneeraus. Oman asunnon käyttö luoton vakuutena?
- Suomessa kehitetty kaatuvien yritysten velkajärjestelyä, henkilökohtainen konkurssioikeus silti kesken!

Lähde: Kanniainen, V., ”Pitäisikö T&K hankkeita tukea?”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 4/2011,461-473.

- Työntekijöitä ei voi kutsua yrittäjiksi kahdesta syystä. He eivät luo omaa työpaikkaansa; heidän työpaikkansa luo aina yrittäjä. Toiseksi, työntekijällä ei ole yrittäjän riskiä eikä heillä ole konkurssiriskiä.
- Marxin mukaan koko arvonlisä (palkat + voitot miinus raaka-aineiden arvo) kuuluisi työntekijöille. Jos Marxin riistoteoria olisi oikea, miksi työntekijät eivät irtaannu työnantajasta ja perusta omaa yritystoimintaa, millä he saisivat KOKO yrityksen tuottaman arvonlisän
- Yrittäjän riski säätelee yrittäjyyskynnystä. Työvoimasta 7-10 % ryhtyy yrittäjäksi, loput sijoittuvat toisten palvelukseen (yksityiselle tai julkiselle sektorille). Tutkimusten mukaan yrittäjyyskynnys riippuu riskin ohella mm. veroista, byrokratiasta ja ay-liikkeen vallasta.
- Suurin osa ”yrittäjistä” toimii itsensä työllistäjinä, ei innovaattoreina.
- Menestyviä kasvuyrityksiä lukumääräisesti vähän. Yksikin kultajyvä on arvokas.
- Maailmankehityksen ennakoimattomuus, ks. Liite 1.

9. Yrittäjät innovaattoreina

- Taloushistoriallinen tosiasia: lukuisat innovaatiot ensimmäisen ja toisen teollisen vallankumouksen aikana ja myös 1900-luvulla syntyneet pienissä yrityksissä (entrepreneur-innovators), vrt. edellä sanottu.
- Suuret yritykset merkittäviä innovaatioiden jatkojalostajia.
- Mikä selittää yrittäjän halukkuuden riskin ottamiseen (suurin osa innovaatioponnistuksista valuu hukkaan, vain harva voi johtaa läpimurtoon). Superstar-teoria? Winner-take-all teoria?
- Kuka ratkaisee ilmastonmuutoksen uhan edellyttämien teknologisten innovaatioiden löytymisen?

10. Kannattaako yrittäjyys?

- USA: itsensä työllistävät ansaitsevat *keskimäärin* vähemmän kuin työvoima! (Tiedot muutamana vuoden takaisia mutta suuri kuva säilynyt samana)
- UK: toisin päin, yrittäjät ansaitsevat enemmän
- OECD-data: kuten USA:ssa
- havaitut tuloerot palkansaajiin nähden eivät selitä yrittäjyyttä ja uranvalintaa, jostain muusta on kysymys

Taulukko: Kotitalouksien tulonjakauma päämiehen sosioekonomisen aseman mukaan desiileittäin* (Holm, 2000) Suomessa

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Työntekijät	4,8	7,3	9,5	11,1	12,1	11,6	13,8	13,5	11,8	4,5
Yrittäjät	10,2	9,2	5,8	6,6	8,2	7,1	6,1	11,0	11,8	24,3

Huom. Luvuista puuttuvat ne yrittäjät, jotka tekivät konkurssin!

- Vuoden 2003 verotustietojen mukaan yrittäjien käteen jäävät tulot olivat 24.160 euroa eli 16 % suuremmat kuin palkansaajilla keskimäärin vuonna 2003.
- Yrittäjien tekemien työtuntien määrä on 22 % suurempi kuin palkansaajilla. Näin ollen työtuntia kohti laskettu käteen jäävä tulo jäi yrittäjillä palkansaajia pienemmäksi vuonna 2003.
- Huom. Yrittäjillä on palkansaajia parempi mahdollisuus jättää osa tulosta raportoimatta verottajalle sekä käyttää yrityksen resursseja henkilökohtaiseen kulutukseen.

Miksi liikkeenjohdolla on suuret bonukset tai optiot?

- johdon palkkiojärjestelmän päätehtävä: erottaa hyvät johtajat huonoista
- liikkeenjohdon osaaminen = niukka hyödyke => hinta korkea?
- optiot ovat toisaalta suututtaneet tavallisen kansan eivätkä ne suinkaan ole ongelmattomia palkitsemismuotona
- viime vuosina on kiinnitetty huomiota intrapreneur-ilmioon (innovaatiotoiminta suuren yrityksen sisällä); johdon bonuksilla liikkeenjohto kiinnitetään yrityksen ydinliiketoimintaan, ei sisäiseen innovointiin, joka voisi johtaa yrityksestä irtaantumiseen (spin-off)

11. Julkisen vallan ja yrittäjyyden välinen suhde

- yritystoiminta tarvitsee tuekseen järjestäytyneitä yhteiskuntaa (nykyisessä pankkikriisissä julkinen interventio välttämätön)
- julkinen talous tuottaa julkishyödykkeitä (oikeuslaitos, tiestö)
- julkinen talous tuottaa myös osan yksityishyödykkeistä (koulutus, terveys, sosiaalitoimi)
- yritykset (yksityiset ja julkiset) tuottavat arvonlisän, joka heijastuu hyvinvointina
- julkisen sektorin (G) vaikutus yritystoimintaan: tuotantofunktio $F(K, L, G)$; jos yrityksillä on etuoikeus toimia järjestäytyneessä yhteiskunnassa, tämä nostaa kysymyksen vastavuoroisuudesta ja yhteiskuntavastuusta
- koulutus tuottaa välituotteita

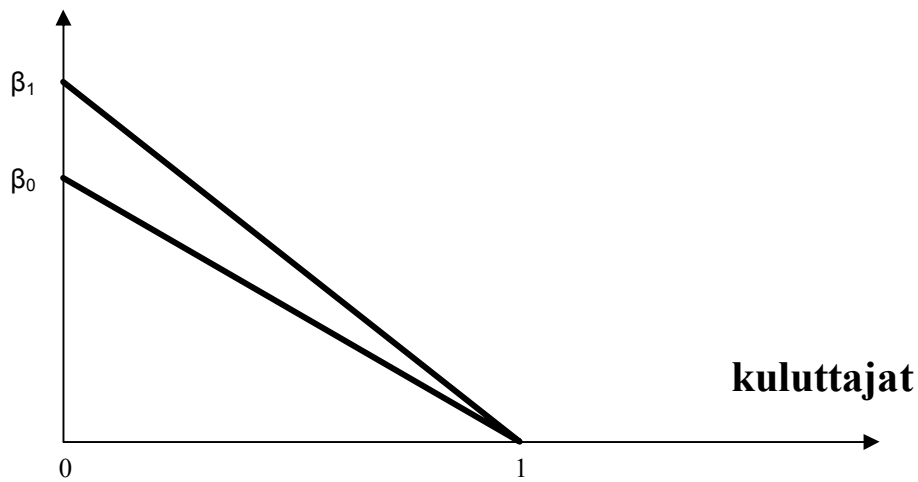
12. Yritysetiasta lisää: voivatko kuluttajat vaikuttaa yritysten eettiseen koodiin?

Esimerkkejä opportunismista:

- Tanllink-yhtiö 2005; jätevedet Suomenlahteen
- Lokapojat: syytös ympäristöririkoksista

Teoriaa: Kannianen, Vesa, and Pietarila, Elise, "Corporate Social Responsibility – Can Markets Control? ", *Homo Oeconomus*, 23, 2006, 153-179.

maksuhalukkuus

Kuva: Kuluttajien preferenssit eettisessä valintatilanteessa

Analyyysin tulokset:

- Tasapainot: HH, HL, LL (H = high ethical code, low ethical code)
- Tasapainon luonne riippuu seuraavista tekijöistä:
 - a) Kuluttajien arvostus
 - b) Eeettisen koodin kustannus yritykselle
 - c) Kilpailun luonne

Vangin ongelma

Yrityksillä (pelaajilla) oletetaan olevan kaksi vaihtoehtoa 1) vahva yritysetiikka 2) heikko yritysetiikka.

Payoff-matriisi

Yrityksen 1 payoff ilmoitettu ensin, yrityksen 2 payoff ilmoitettu toisella numerolla.

Ei-yhteistyö antaa voitot π^{HH}_1, π^{HH}_2 mutta on myös tehoton. Pareto-optimaalinen tulos π^{LL}_1, π^{LL}_2 , jossa kummankin voitot ovat korkeammat, ei voi olla kilpailusta johtuen tasapaino.

	H	L
H	(matala,matala)	(heikoin,korkein)
L	(korkein,heikoin)	(korkea, korkea)

Johtopäätöksiä:

- Hyvä yrityskulttuuri voi olla kilpailuetu
- On mahdollista, että hyvä yrityskulttuuri leviää kuin Dawkinsin meemi: kilpailijoiden voi olla pakko seurata.
- Kuinka merkittävä moraalilla ihmiselle on, on lopulta empiirinen kysymys.
- Kilpailu voi olla myös hyvä asia eettiselle koodille.
- Individualistisessa yhteiskunnassa emme toisaalta voi saavuttaa parempaa maailmaa, elleivät ihmiset valveudu.
- Kapitalismin kadoksissa oleva etiikka ei välttämättä johdu yrityksistä, vaan ihmisistä ja heidän arvoistaan. Internet on muuttamassa maailmaa: yrityksille imago on aikaisempaa tärkeämpi ja tieto leviää.
- Jos kuluttajat osoittavat valmiutta arvostaa yrityskulttuuria, kyseenalaisella eettisellä koodilla varustetun yrityksen peli on pelattu.

Johtopäätös: Saamme sellaisen maailman kuin ihmisinä ansaitsemme!

Liite 1. Maailmankehityksen ennakoimattomuus: poimintoja merkittävistä virheratkaisuista lähiajan taloushistoriassa

- Henry Ford and Thomas Edison established a company which went bankrupt
- Kodac rejected the proposal by Chester Carlsson of building a copy machine => Xerox
- Xerox rejected the proposal by Steve Jobs to build a personal computer (so did 17 other companies)
- IBM rejected the proposal by Bill Gates to acquire 10 % of the shares of Microsoft

- the rise and fall of the internet companies around 2000
- the rise of mobile phones was unpredictable (so was the success of the text messages)
- the failure of the satellite phones
- who wants to remember the catastrophic auctions of the umts frequencies?
- In September 2007, the forest company Stora Enso announced the sale of its North American subsidiary which it had bought in 2000 paying almost 5 mrd €. The loss amounts to about 3 mrd € (the price when sold was reduced to 1.8 mrd €).

Liite 2. Ennustamisen mahdottomuus: kolmas teollinen vallankumous

Ote artikkelista Kannianen, V., "Hylkäysvirheiden tragedia: tulisiko yhteiskunnan tukea T&K-hankkeita?", Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/2011,461-473:

1900-luvulla käynnistyi ihmisen taloushistoriassa jakso, jota on aiheellisesti kutsuttu kolmanneksi teolliseksi vallankumoukseksi. Maailmankehityksen yllätyksellisyys näkyy siinä, että tämä teollinen vallankumous tuotteenen tuli paljolti ennakoimattomana. Sen voi sanoa käynnistyneen toisen maailmansodan aikana ensimmäisten ohjelmitavien tietokoneiden ja 1947 keksityn transistorin myötä. Pian luotiin maailman ensimmäinen tietokoneiden välinen yhteys 1950-luvulla modeemien avulla, tietokoneiden verkottuminen ja sähköpostiohjelma 1970-luvulla, henkilökohtaiset tietokoneet (IBM PC 1981 ja Applen Machintosh 1984) 1980-luvulla ja sittemmin internet ja www-selain.

Ihmisen jokapäiväinen elämä on lyhyessä ajassa muuttunut tavalla, joka oli täysin ennustamaton. Sekä internet että muu viestintäteknologia matkapuhelimeen yhdisti ihmiset ja kansat ennen kokemattomalla tavalla. Jälkikäteen voi näytätä siltä, että tämä kehitys oli väistämätön. Se oli silti ennustamaton.

Kun Chester Carlsson aikanaan ehdotti valokuvaukseen erikoistuneelle Kodakille valokopiolaitteen kehittämistä, Kodak piti ideaa huonona ja hylkäsi sen. Tapahtui hylkäämisvirhe. Niinpä Carlsson perusti Xeroxin. Sen tarina sittemmin on ollut häikäisevä. Yhtiö on tuottanut ihmiskunnalle valokopioinnin lisäksi muitakin huomattavia innovaatioita.

Ironista kuitenkin on, että myös Xerox teki sittemmin saman arviointivirheen, kun Steve Jobs ehdotti sille henkilökohtaisen tietokoneen tuottamista. "Kuka nyt henkilökohtaista tietokonetta tarvitsisi", oli vastaus. Suurten tietokoneiden laskentakapasiteetti oli suunnaton. Tänäpä henkilökohtainen tietokone, PC, on kuitenkin jokaisen työpöydällä. Ei ollut väärässä vain Xerox, sillä 17 muuta yhtiötä torjui Jobsin ehdotuksen. Virhearvion tekee vieläkin kiehtovammaksi tosiasia, että niiden joukossa olivat myös sellaiset yhtiöt kuten IBM ja Hewlett Packard.

Mikrotietokoneiden tuleminen on häkellyttävä osoitus paitsi kehityksen ennakoimattomuudesta myös siitä, kuinka ihmisten tiedostamattomat tarpeet säätelevät heidän halukkuuttaan heittäytyä uusien ideoiden tuntemattomaan maailmaan. Ed Roberts, entinen ilmavoimien upseeri oli kehittänyt Uuden Mexican autiomaassa omaksi leluksen Altair 8800- laitteen, jota voi pitää maailman ensimmäisenä mikrotietokoneena.² Elettiin vuotta 1975.

Vaikka mikroprosessori oli ollut Intel-yhtiön keksintö, yhtiö ei ollut nähnyt sen soveltuvuutta tietokoneelle. Roberts näki. Robertsin perustama laskinyhtiö MITS oli kuitenkin konkurssin partaalla, mutta kiinnitti Paul Allenin ja Bill Gatesin huomion. Nämä oivalsivat, että laite tarvitsee käyttöjärjestelmän ja työstivät sellaisen

² Mikrotietokoneita edelsi minitietokoneiden aika 1970-1980 luvuilla. Esim. Nokia toi markkinoille MikroMikko minitietokoneensa 1980-luvun alussa.

Basic-kielellä. Näin Albuquerqueessa syntyi Microsoft. Vuoden 1975 lopussa mikrotietokoneita valmisti jo 10 valmistajaa, mutta toiminta oli silti tyystin harrastajapohjalla.

Tarvittiin Steve Wozniak ja Steve Jobs, joiden autotallissa syntyi Apple I, ensimmäinen massamarkkinoiden tietokone. Sitä myytiin ruhtinaalliset 50 kappaletta. Jobsilla oli pian idea Apple II:sta, mutta se oli liian mutkikas ja liian kallis. Nuorilla oli rahaa vain 400 Dollaria ja ulkopuolista rahoitusta oli vaikeata saada.

USA:ssa kuitenkin oli jo orastamassa pääomasijoitustoimiala. Jobs onnistui houkuttelemaan rahoittajaksi Arthur Rock-nimisen pääomasijoittajan. Tuloksena oli Apple II, joka oli sensaatio. Xerox oli aikaisemmin kehittänyt graafisen käyttöliittymän. Johto ei ymmärtänyt sen kaupallisia mahdollisuuksia. Steve Jobs, joka vieraili Xeroxilla vuonna 1980, sen sijaan ymmärsi tämän kymmenessä minuutissa. Jobs oivalsi, että käyttöliittymä, jossa käyttäjän ei tarvinnut muistaa komentojonoja, olisi osa ihmisen tulevaisuutta. Kun hän ”lainasi” idean Xeroxilta, tämä on eettisesti moitittavissa. Saman teki myös Bill Gates vieraillessaan vuorostaan Applella vuonna 1981 nähtyään yhtiön graafisen käyttöliittymän.

Viidessä vuodessa harrastuspohjalta ja ilmeisesti ilman taloudellisen hyödyn tavoittelua syntynyt mikrotietokone oli aloittanut maailman valloituksensa. 25-vuotiaana Steve Jobsin omaisuuden arvo oli jo yli 100 miljoonaa dollaria.³

Mikä on Bill Gatesin salaisuus, paitsi, että hän on nero? Ilmeisesti hänellä oli enemmän kaupallista vainua kuin muilla. Kun IBM oli herännyt ja tarvitsi PC:tä varten käyttöjärjestelmän, Bill Gates hankki sellaisen (86-DOS) alihankkijalta, Seattle Computer Productsilta vaivaisella 25.000 dollarilla ja myi sen IBM:lle.⁴

Kasvin (2000) mukaan ko. käyttöjärjestelmän alkuperäiset ohjelmoijat eivät olleet kuulleetkaan IBM:n PC:stä. Microsoftin maailmanvalloituksen mahdollistanut käyttöjärjestelmä oli tehty tyystin eri koneelle! Sitä paitsi MS-DOS:ssa oli niin paljon virheitä, että IBM:n oli koodattava iso osa siitä uusiksi.

Kaupan tärkein yksityiskohta kuitenkin oli, että Microsoft sai myydä käyttöjärjestelmää muillekin laitevalmistajille ja Gatesin tie huipulle oli viitoitettu. Tietotekniikan tähän vaiheeseen liittyy siis vahva annos käännteitä ja ratkaisuja, joiden maailmanlaajuiset vaikutukset nähtiin vasta myöhemmin.

Ennuste- ja hylkäysvirheitä tehtiin jatkossakin. Gates tarjosi IBM:lle mahdollisuutta saada omistukseensa 10 prosenttia Gatesin Microsoft-yhtiöstä vuonna 1986. IBM piti ehdotusta lähinnä mielettömänä.⁵ Tuon osuuden arvo tänä päivänä olisi pilvissä.

Jokin vuosi sitten järjestettiin monessa Euroopan maassa taajuushuutokauppa tulossa olevaa kolmannen sukupolven matkapuhelinta varten (umts). Yritysjohtajat sortuivat hyväksymisvirheisiin. Teleoperaattorit maksoivat isäntämaille ko. taajuuksista uskomattomia summia. Pian toiveet ko. markkinoiden nopeasta kehityksestä osoittautuivat täysin ylimitoitetuksi. Suomalainen teleoperaattori Sonera oli tehnyt saman virhearvion. Kyseessä oli sijoitus riskilliseen tulevaisuuteen, jossa ratkeaisivat operaattoreiden markkinaosuudet. Tulevaisuutta koskeva arvio oli kuitenkin väärä. Riskit realisoituivat.

Matkapuhelimeen aikanaan kehitetty tekstiviestiominaisuus niin ikään yllätti suosiollaan. Ei ennakoitu, että se tulisi kaiken kansan käyttöön.

³ Tähän ajankohtaan liittyy myös taulukkolaskentaohjelman keksiminen. Sen keksijät eivät hakeneet patenttia, mutta sekin osaltaan merkitsi yhdenlaista taloudellista harppausta. Joidenkin tulkinnan mukaan se alkoi ruokkia taloudellisen ahneuden vahvistumista.

⁴ Kasvi (2000).

⁵ Matkapuhelinten tullessa totesin itse aikamani, että minulla on lankapuhelin, enkä totisesti halua kantaa puhelinta mukana. Ihmettelin myös sähköpostin leviämistä, kun kaikissa yksiköissä on sentään toimivat fax-laitteet. Kuinka väärässä olinkaan.

Kolmannen teollisen vallankumouksen saivat aikaan alta kaksikymppiset nörtit. He tekivät sen ilmeisesti lähinnä siksi, että se oli kivaa. Vaikka he nyt ovat upporikkaita, on syytä epäillä, että he eivät alunperin yksinomaan tavoitelleet omaisuuksia. Myöskään avoimen lähdekoodin Linux-käyttäjärjestelmä ei perustunut voiton tavoitteluun. Sen idea on yhteisomistus. Linux- käyttäjärjestelmän alakulttuuri ohjelmistomarkkinoilla edustaa siis niitä harvoja talouden alueita, joilla kommunismi on toimiva ratkaisu. Toinen esimerkki on Wikipedia tietosanakirja. Vain näissä tuotteissa kommunismin idea yhteisomistuksesta on toteutunut.⁶

Huolimatta tieteen saavutuksista maailmankehityksen ennustamattomuus on silmiinpistävää. Tämä ei koske vain suhdanneilmiötä vaan myös uusien toimialojen ja tuotteiden syntymistä. Jälkimmäisten taustalla ovat aina innovaatiot, jotka siivittävät kehityksen pyörän pyörimistä, ihmisen osaamisen seuraavaa askelta. Muutokset ovat yhtäältä riski, toisaalta kehitystä eteenpäin vievä voima. Kumpikin kuuluu muutoksen luonteeseen.

Tietotekniikan vallankumous tuotti pian uuden kriisin, internet-kuplan, jonka kiihkein vaihe ajoittui vuosille 1996-2000. Markkinoiden ajateltiin siirtyvän yhdellä verkkokauppaan. Syntyi dot-com euforia. Riskirahoittajat lähtivät kilpailuun uusista yhtiöistä odottaen huipputuottoja. Internet-yhtiöiden osakkeet joutuivat spekulatiiviseksi ja niitä liikkeelle laskeneiden uusien yhtiöiden omistajat rikastuivat kertaheitolla. Maaliskuussa vuonna 2000 vauhti pysähtyi, kurssiromahdus alkoi ja internet-yhtiöistä suuri osa päätti lyhyen historiansa.

Tähän kuplaan on liitettävissä kaksi kiintoisaa havaintoa. Nörtit olivat taas asialla, mutta tällä kertaa päämäärä oli selvä: oli motivaatio rikastua ja rajusti. Toisaalta kuplan rahoituksesta vastasivat pääomasijoittajat.

Jos jossain rahoitusmuodossa informaation hallinta ja kannustimien rakentaminen ovat vahvinta osaamisaluetta, tämä alue on nimenomaan pääomasijoitustoimiala. Silti se epäonnistui riskien arvioinnissa ja vauhditti internet-kuplan syntymistä. Kilpailu rahoituskohteista johti huomattavassa määrin hyväksymisvirheisiin. Tämä kertonee ennen kaikkea siitä, kuinka vaikeaa onkaan maailmassa hallita riskit. Itse ennustamattomuus ei kenties sittenkään ole ennustamatonta.

Talouden kasvuvauhtia ei voida ennustaa paitsi siksi, että innovaatioita ei voida ennustaa vaan myös siksi, että ei voida tietää, mikä osuus innovaatioista lopulta tulee hyötykäyttöön.⁷ Vaikka innovaation tekniset ongelmat ratkeaisivat, sen täytyy vielä saada kuluttajien hyväksyminen. Uudet tuotteet ovat aina ns. experience-hyödykkeitä ja on mahdotonta etukäteen ennustaa niiden yhteensopivuus kuluttajien tuntemattomien mieltymysten kanssa. Muistutettakoon tässä, että myös toinen teollisen vallankumouksen sankarit Henry Ford ja Thomas Edison olivat perustaneet yhtiön, joka teki konkurssin.

⁶ Kolmannen teollisen vallankumouksen teknologiaan rakentuvista tuotteista voidaan todeta myös se, että niissä materiaalikustannus on olematon. Tuotteissa osaamis pääoman osuus on vahva. Tieto taas on luonteeltaan julkishyödyke: sen käyttö ei rajaa pois muita käyttäjiä. Omistusoikeudet ovat vaikeammin määriteltävissä kuin perinteisimmissä tuotteissa. Oikeuslaitos joutuu ratkomaan yhtiöiden välisiä patenttiriitoja. Tuotteiden kehittäjille toisen yhtiön patentin mahdollinen loukkaaminen edustaa aitoa riskiä, joka voi viedä yhtiötä perikatoon.

⁷ Tutkiessaan noin tuhannen vuosina 1976-1993 Kanadassa tehdyn keksinnön pääsyä markkinoille Åsterbro (2003) havaitsi, että vain 7-9 % niistä tässä onnistui.

Liite 3. Marxin työnarvoteorian loppu⁸

”Kaikkien maiden proletariaatit, antakaa minulle anteeksi”

Moni opiskelija Helsingin yliopistossa joutuu yhä rakentamaan maailmankatsomuksensa Marxin työnarvoteorian pohjalta. Tuon näkemyksen mukaan hyödykkeiden arvoa mittaa sen tuottamiseen käytetyn työn määrä. Marxin mukaan kapitalisti maksaa työntekijälle subsistenssipalkkaa, jolla tämä juuri ja juuri voi tulla toimeen ja vie työntekijän tuottaman lisäarvon itselleen. Tähän liittyy kuvaa termi, riisto.

Karl Marx (1818-1883) oli preussilainen yhteiskuntafilosofi, joka tulkitsi historian luokkataistelun näkökulmasta. Hän ennusti, että kommunismi tulee korvaamaan kapitalismin.

Työläiskurjaliston syntyminen liitetään Britannian talouteen 1600-luvulta lähtien. Jo ennen Marxia tieteenalamme perustaja Adam Smith ja sittemmin David Ricardo olivat kuvanneet työväenluokan heikkoja oloja.

Matalat (tässä tapauksessa teolliset) palkat heijastavat kansantaloustieteen kielellä ilmaistuna työn ylitarjontaa. Työn tarjoajia (yrityksiä) olikin vähän ja työtä tarvitsevia runsaasti. Ylitarjontatilanteessa hinnat (työn hinta, palkkataso) pyrkivät laskemaan, kunnes tasapaino saavutetaan. Liikeväestöllä ei Smithin mukaan ollut hengissä selviämisen mahdollisuuksia. Smithin ajattelussa väestön määrä oli tässä mielessä joustava elementti. Ilmeisesti kuitenkin tuon ajan kuvan tarkentaminen on mahdollista:

Adam Smith näki työväestön köyhyyden 1700-luvulla ja hän näki palkkojen sopeutuvan tasolle, jolla työväki juuri ja juuri tulee toimeen (palkkojen subsistenssitaso). Sittemmin 1800-luvulla Marxin aikana Britannia oli kuitenkin noussut Euroopan johtavaksi taloudeksi ja reaali-palkat olivat korkeammat. Näin on nimittäin pääteltävissä muutamasta tutkimuksesta, jotka olen onnistunut löytämään. Hoffman, Jacks, Levin and Lindert (2002) raportoivat, että vuosien 1500 ja 1815 välillä peruselintarvikkeiden suhteelliset hinnat nousivat Euroopassa heikentäen köyhien elintaso.⁹ Rikkaiden elintaso puolestaan nousi. He omistivat maan ja runsaasti pienipalkkaista palveluväkeä työllistävinä he hyötyivät reaali-palkkojen alenemisestä. Vuosien 1815-1914 välisenä aikana taas tilanne oli kääntynyt. Reaali-palkat nousivat ja palveluväkeä tuli kalliimmaksi työllistää. Britannia oli Euroopan johtava maa taloudeltaan 1800-luvun alussa teollistumisen käynnistyttyä. Jo 1600-luvulla Lontoon työläisten palkat olivat ylittäneet palkat Amsterdamissa tai Pariisissa ja kuilu sittemmin vain kasvoi.¹⁰ Britannia maataloussektorin työvoimaosuus oli jo selvästi pienempi kuin Euroopan vertailumaissa ja urbanisoituminen pidemmällä. Silti maatalouden työntekijöiden palkat olivat matalat ja heidän työllistymisensä kärsi avomaan aitauksen lisääntymisestä maataloudessa.¹¹

⁸ Materiaali sisältyy kirjaan Kannianen, V., *Maailma on riskeistä rakennettu. Markkinat, kriisit, arvot*, 2007.

⁹ Hoffman, Phillip, T., Jacks, David, Levin, Patricia, A., and Lindert, Peter, H., “Real Inequality in Europe since 1500”, *The Journal of Economic History*, 2002, 322-355.

¹⁰ Exceptionalism and Industrialization. Britain and Its European Rivals 1688-1815, edit. by De La Escosura, Leandro Prados, Cambridge, 2004.

¹¹ Snell, K.D.M., *Annals of the Labouring Poor. Social Change and Agrarian England 1660-1900*, Cambridge University Press 1985.

Teollistumisen alkuaikoina työvoimaa oli tarjolla suhteellinen runsaasti eikä rahoitusjärjestelmä tarjonnut mahdollisuuksia haastaa toimivia yrityksiä. Siksi työnantajien valta oli vahva ja työntekijöiden valta heikko. Markkinatalouden kehitys 1800-luvun toisen teollisen vallankumouksen jälkeen on tuonut talouteen runsaasti uusia ja suuria yrityksiä. Luonnollisia monopoleja lukuun ottamatta ja markkinoille tulon esteistä huolimatta kilpailevien tuottajien määrä on kasvanut. Neoklassisen taloustieteen mukaan kilpailullisilla markkinoille palkat asettuvat vastaamaan työn tuottavuutta. Syntyvä arvonlisä jakautuu yrityksen voittoihin ja työvoiman palkkoihin. Työn tuottavuutta ovat ratkaisevasti puolestaan parantaneet tuotantovälineistöön tehdyt investoinnit ja teknologinen kehitys. Palkat teollisuudessa ovat tänä päivänä huomattavasti korkeammat kuin taso, jolla juuri ja juuri tulee toimeen. Myös työntekijöiden työaika on sadassa vuodessa rajusti lyhentynyt. Tämän päivän työntekijä ajaa autolla, koti on hyvin varustettu ja kesälomat voidaan viettää ulkomailla. Monilla palvelualoilla toki palkat ovat kehnommat. Työvoiman järjestäytyminen liitoiksi on parantanut työvoiman asemaa. Niiden neuvotteluvoima on vaikuttanut palkkakehitykseen. Koska ilmaisia vakuutuksia kuitenkaan ei ole olemassa, tämä on samalla merkinnyt matalan tuottavuuden työvoiman hinnoittelua pois työmarkkinoilta ja työttömyyttä.

Metsäteollisuuden työvoima on järjestäytynyt Suomessa tehokkaaksi kartelliksi. Se estää ulkopuolisten pääsyn alalle jopa siivoustehtäviin. Sen valta perustuu ns. peruuttamattomien investointien merkitykseen. Paperikoneinvestointi on metsäyritykselle äärimmäisen kallis hankinta. Kun paperikoneeseen on investoitu, koneen on pyörittävä hinnalla millä hyvänsä. Paperimiesten lakot ovat olleet tehokas tapa vedättää heidän palkkansa merkittävästi ylitse muiden toimialojen palkkatason riippumatta esim. siitä, että alan koulutusvaatimus on rajallinen. Globalisaatio on muuttanut alan voimasuhteet: Suomen paperiteollisuus ei enää investoi Suomeen.

Tuotannon arvonlisällä jakautuminen työntekijöiden palkkatuloiksi ja yrittäjä- ja pääomatuuloiksi määräytyy osana kansantalouden tasapainoa hallitsevia mekanismeja. Nykyteorian mukaan työmarkkinoilla määräytyvä palkkatulo on tärkeä yritysten syntymisen kannalta. Jos nimittäin palkat ovat korkeat, syntyy vähemmän yrityksiä ja päinvastoin. Työmarkkinoiden palkkataso edustaa yrittäjälle potentiaalista vaihtoehtoista tuloa. Yrittäjäksi ryhtymisellä on siksi *vaihtoehtoiskustannuksensa*. Se, mitä Marx kutsui lisäarvoksi, kuuluu yrittäjälle. On vaikea hyväksyä sitä työntekijän väitettä, että se kuuluu hänelle, koska hän teki työn. *Jos hän nimittäin olisi niin arvokas, hänen kannattaisi irtaantua yrityksestä ja perustaa omansa*. Toisinaan näin tapahtuu ja silloin puhutaan, että on syntynyt ”spin-off”.

Neoklassisen palkkateorian mukaan yrittäjä ei saa viimeisen palkatun työntekijän tuottamaa lisäarvoa, mutta hän saa tätä edeltävien työntekijöiden tuottaman lisäarvon, jos työntekijöiden tuottavuudessa on eroja. Tuo lisäarvo tuottaa yritykselle voiton, kuten tuleekin tuottaa. Yrittäjän tulo käsittää korvauksen hänen työpanokselleen ja hänen investoinnilleen. Näin tuleekin olla. Neoklassinen palkkateoria on ainakin karkealla tasolla oikeassa, vaikkakaan (perusmuodossaan) ei ota huomioon muita palkkatasoon vaikuttavia tekijöitä kuin työntekijän oman tuottavuuden.

Parilla esimerkillä on nähtävissä, että Marxin työnarvoteorian täytyy olla virheellinen. Olemme esim. tottuneet siihen, että markkinoille tulevien high-tech tuotteiden arvo laskee kaiken aikaa. Sama työ niiden tuottamisessa kuitenkin on. Toisaalta esim. asunnon hinta saattaa hypähtää ylös siitä syystä, että markkinakorkoa on laskettu. Jos asunto oli valmistunut vuosia sitten, hinnannuutos ei voi johtua työn määrästä.

Neoklassinen talousteoria näkeekin arvojen määräytyvän markkinoilla hinnanmuodostuksen kautta. Hinnat taas määräytyvät hyödykkeiden tuottaman rajahyödyn mukaan. Runsaalla hyödykkeellä on matala rajahyöty ja niukalla korkea. Siksi vesi on (suuressa osassa maailmaa) halpaa ja timantit kalliita.

Tuotantokustannuksilla on merkityksensä. Ellei kuluttajien maksuhalukkuus niitä kata, tuotteet jäävät tuottamatta. Jos tuotanto sopeutuu hitaasti, hinnat määräytyvät lyhyellä aikavälillä kysynnän mukaan. Pitkän aikavälin tasapainossa hinnat pyrkivät sopeutumaan lähelle tuotannon yk-

sikkökustannuksia (jos markkinoille tulo on vapaata) mutta takaavat silti tuottajalle normaalin korvauksen, voiton.

Liite 4. Luennoitsijan julkaisuja yrittäjyyden taloustieteellisestä tutkimuksesta:

Kanniainen, V., and Panteghini, P.M., “Tax Neutrality: Illusion or Reality”, *FinanzArchiv* 69, (2013), 167-193.

Kanniainen, V., ”Hylkäysvirheiden tragedia. Pitäisikö T&K hankkeita tukea?”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 4/2011,461-473.

Kanniainen, V., and Poutvaara, P., ”Imperfect Transmission of Tacit Knowledge and Other Barriers to Entrepreneurship”, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, 28, N:o 4, Summer 2007, 675-694.

Kanniainen, V., and Leppämäki, M., “Union power, entrepreneurial risk, and entrepreneurship”, *Small Business Economics*, 2009, 33: 293-302.

Kanniainen, V., Kari, S., and Ylä-Liedenpohja, J., “Nordic Dual Income Taxation of Entrepreneurs”, *International Tax and Public Finance*, 14, 2007, 407-426.

Kanniainen, V., ”Yrittäjyyden ja yritysten verokannustimet”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2007:1, 8-27.

Kanniainen, V., and Pietarila, E.,”Corporate Social Responsibility: Can Markets Control?”, *Homo Oeconomicus*, 23, 2006, 153-179.

Kanniainen, V., Amihai Glazer and Mustonen, M., “When A Loser Gains: Free Riding in The Innovation of Network Goods”, *Journal of Economics*, 87, 2006, 55-17.

Kanniainen, V., ”Yrittäjyyden taloustiede: katsaus ja arviointeja”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2006:3. (Sisältää 100 lähdeviittausta).

Kanniainen, V., and Vesala, T., “Entrepreneurship and labor market institutions”, *Economic Modelling* 22, 5, 2005, 828-947.

Kanniainen, V., and Keuschnigg, C., “Start-up Investment with Scarce Venture Capital Support”, *Journal of Banking & Finance*, 28, 2004, 1935-1959.

Kanniainen, V., and Keuschnigg, C., “The Optimal Portfolio of Start-up Firms in Venture Capital Finance”, *Journal of Corporate Finance* 9, 2003, 521-534. (916 downloads by November 4, 2013), N:o 4 in All Time Hits, SSRN eLibrary).

Ilmakunnas, P., and Kanniainen, V., “Entrepreneurship, Economic Risks, and Risk Insurance in the Welfare State: Results with OECD Data 1978-93”, *German Economic Review*, 2, August 2001, 195-218.

Kanniainen, V., “Empire building by corporate managers: The corporation as a savings instrument”, *Journal of Economic Dynamics & Control*, 24 (2000), 127-142.

- Kanniainen, V., and Stenbacka, R., "Endogenous Imitation and Implications for Technology Policy", *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 156, 2000, 360-381.
- Kanniainen, V., and Takalo, T., "Do patents slow down technological progress? Real options in research, patenting, and market introduction", *International Journal of Industrial Organization* 18, 2000, 1105-112.
- Alvarez Jr., L., Kanniainen, V., and Södersten, J., "Tax Policy Uncertainty and Corporate Investment. A Theory of Tax-Induced Investment Spurts", *Journal of Public Economics*, 69, 1998, 17-48, co-authors:
- Kanniainen, V., and Södersten, J., "On Financial Adjustment and Investment Booms: Lessons from Tax Reforms", *FinanzArchiv*, 52, 1995, 212-233, co-author: Jan Södersten.
- Kanniainen, V., and Södersten, J., "The Importance of Reporting Conventions for the Theory of Corporate Taxation", *Journal of Public Economics*, 1995.
- Hagen, P.P. and Kanniainen, V., "Optimal Taxation of Intangible Capital", *European Journal of Political Economy*, 11, 1995, 361-378.
- Kanniainen, V., and Södersten, J., "Costs of Monitoring and Corporate Taxation", *Journal of Public Economics*, 55, 1994, 307-21.
- Kanniainen, V., "Optimal Production of Innovations Under Uncertainty", *Journal of Economics*, 57, 1993, 147-168.